

جامعه‌شناسی زبان
برنامه ریزی زبان فارسی و نگارش های زبانی

نگار داوری اردکانی

دانشیار دانشگاه شهید بهشتی

با همکاری

آذر دخت جلیلیان

جامعه‌شناسان

سرشناسه: داوری اردکانی، نگار، ۱۳۴۵
عنوان و نام‌پدیدآور: جامعه‌شناسی زبان برنامه‌ریزی فارسی و نگرش‌های زبانی
تالیف: نگار داوری اردکانی با همکاری آذردخت جلیلیان

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان
مشخصات ظاهری: ۲۶۰ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۲۰۰-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: [۲۳۵]-۲۴۶
موضوع: جامعه‌شناسی زبان
موضوع: جامعه‌شناسی

شماره افزودن: جلیلیان، آذردخت، ۱۳۶۰-
رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ج۲ / ۲۱۲۱
رده بندی دیویی: ۴۱۰
شماره کتابشناسی ملی: ۲۹۷۱۷۵۸

جامعه‌شناسان

جامعه‌شناسی زبان
برنامه‌ریزی زبان فارسی و نگرش‌های زبانی
تالیف: نگار داوری اردکانی با همکاری آذردخت جلیلیان

چاپ اول: ۱۳۹۲ تهران/ تعداد ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان/ لیتوگرافی: رویداد - چاپ: قدیانی
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۲۰۰-۷
همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی و صفحه‌آرایی: جامعه‌شناسان
ویراستاری: گروه ویراستاری انتشارات جامعه‌شناسان

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:
تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی
دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، همکف، پلاک ۳۳۳
فروشگاه جامعه‌شناسان - تلفن ۶۶۰۰۰۵۱

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب
۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف
(ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM
Email: Sociologists15@gmail.com

فهرست مطالب

پیشگفتار مولف.....	۱۱
فصل اول- جامعه‌شناسی زبان و حوزه مطالعاتی برنامه‌ریزی زبان.....	۱۵
۱.۱ برنامه‌ریزی زبان به مثابه یکی از مهم‌ترین شاخه‌های جامعه‌شناسی زبان.....	۱۵
۱.۱.۱ منطق برنامه‌ریزی زبان و تعریف آن.....	۱۶
۱.۱.۲ برنامه‌ریزی زبان و سیاست زبان.....	۱۷
۱.۱.۳ اهداف، انگیزه‌ها و ایدئولوژی‌های برنامه‌ریزی زبان.....	۲۰
۱.۱.۳.۱ اصلاح زبان.....	۲۳
۱.۱.۳.۲ مسائل زبان، درمان زبان.....	۲۳
۱.۱.۳.۳ معیارسازی زبان و زبان‌های معیار.....	۲۴
۱.۱.۳.۴ نگرش‌ها و انگیزش‌ها.....	۲۴
۱.۱.۳.۵ تکثرگرایی زبانی و همگونی زبانی.....	۲۵
۱.۱.۳.۶ بین‌المللی‌سازی و بومی‌سازی.....	۲۵
۱.۱.۳.۷ سره‌گرایی.....	۲۷
۱.۱.۴ مراحل برنامه‌ریزی زبان و ضرورت پرداختن به مخاطبان برنامه‌ریزی.....	۲۷
۱.۱.۵ نظریه‌ی انتشار ابداعات زبانی.....	۲۹
۱.۱.۶ انواع برنامه‌ریزی زبان.....	۳۰
۱.۱.۷ برنامه‌ریزی پیکره.....	۳۲
۱.۱.۷.۱ واژه‌گزینی به مثابه نوعی برنامه‌ریزی پیکره.....	۳۲
۱.۱.۷.۲ جایگاه اصطلاح‌شناسی در برنامه‌ریزی زبان.....	۳۳
۱.۱.۷.۲.۱ مکاتب اصطلاح‌شناسی در برنامه‌ریزی زبان.....	۳۴
۱.۱.۷.۲.۳ جایگاه واژه‌شناسی در برنامه‌ریزی زبان.....	۳۵
۱.۱.۷.۲.۴ فرهنگ‌نگاری و دستورنویسی در برنامه‌ریزی زبان.....	۴۱

۴۴	برنامه‌ریزی شأن زبان فارسی
۴۵	۱.۱.۸.۱ مفهوم «شأن زبان» در مقابل «پیکره‌ی زبان»
۴۵	۱.۱.۸.۲ مفهوم «برنامه‌ریزی شأن زبان»
۴۶	۱.۱.۸.۳ نگاهی تاریخی به شأن زبان فارسی
۴۸	۱.۱.۸.۴ مسائل شأنی زبان فارسی و راه‌های پیشنهادی برای رفع آن‌ها
۴۹	۱.۱.۸.۵ نگرش گروهی از ایرانیان ساکن تهران به شأن زبان فارسی
۴۹	۱.۱.۸.۵.۱ تعریف زبان فارسی از منظر گروه‌هایی از فارسی‌زبانان شهر تهران
۴۹	۱.۱.۸.۵.۲ فارسی به عنوان نماد هویت ملی
۵۰	۱.۱.۸.۵.۳ پیشنهادات پاسخ‌گوینان برای ارتقاء و بهبود وضع زبان فارسی
۵۱	۱.۱.۸.۵.۴ زبان فارسی به عنوان زبان علم
۵۱	۱.۱.۸.۵.۵ وضع زبان فارسی
۵۲	۱.۱.۸.۵.۶ آگاهی و احساس نسبت به شأن زبان فارسی
۵۲	۱.۱.۹ برنامه‌ریزان و سیاستگذاران زبان
۵۵	۱.۲ جنبه‌های اجرایی برنامه‌ریزی زبان در ایران
۵۹	۱.۲.۱ جنبه‌های اجرایی برنامه‌های زبانی پیش از فرهنگستان اول
۶۰	۱.۲.۲ جنبه‌های اجرایی برنامه‌های زبانی فرهنگستان اول
۶۲	۱.۲.۳ اجرایی برنامه‌های زبانی فرهنگستان دوم
۶۴	۱.۲.۴ جنبه‌های اجرایی برنامه‌های زبانی فرهنگستان سوم
۷۲	۱.۳ نگاهی تطبیقی به برنامه‌ریزی در ایران و سایر کشورها
۷۹	۱.۳.۲ تجربه‌ی برنامه‌ریزی زبان در ژاپن
۸۱	۱.۳.۲.۱ زبان و هویت ملی در ژاپن
۸۳	۱.۳.۲.۲ مقاصد و اهداف برنامه‌ریزی در ژاپن
۸۵	۱.۳.۲.۳ برنامه‌ریزی زبان و بدنه‌های سیاست در ژاپن
۸۵	۱.۳.۲.۴ شورای مشورت زبان ملی
۸۶	۱.۳.۲.۵ بخش زبان ملی
۸۷	۱.۳.۲.۶ مؤسسه‌ی تحقیقات زبان ملی
۸۸	۱.۳.۲.۷ دیگر نهادهای دولتی و عوامل مؤثر بر برنامه‌ریزی زبان ژاپنی

فصل دوم - زبان و هویت.....	۹۱
۲.۱. نظریه‌ی هویت اجتماعی و هویت قومی - زبانی.....	۹۳
۲.۲. زبان و هویت.....	۹۵
۲.۳. زبان فارسی و هویت ایرانی.....	۹۷
۲.۴. نمادهای هویت ملی ایرانی از دیدگاه گروه‌هایی از فارسی‌زبانان شهر تهران.....	۱۰۰
۲.۴.۱. توصیف نمونه و پرسش‌نامه.....	۱۰۴
۲.۴.۲. یافته‌های نگرش سنجی.....	۱۰۶
۲.۴.۳. نتیجه‌ی نگرش سنجی.....	۱۰۹
۲.۵. زبان، برنامه‌ریزی زبان و همبستگی ملی.....	۱۱۱
۲.۵.۱. جایگاه زبان در میان مؤلفه‌های موجد همبستگی ملی.....	۱۱۲
۲.۵.۲. نقش زبان در ایجاد همبستگی ملی.....	۱۱۲
۲.۵.۳. چند زبانگی و تک زبانگی.....	۱۱۵
۲.۵.۴. برنامه‌ریزی زبان و همبستگی ملی.....	۱۱۷
۲.۵.۴.۱. جهانی شدن و برنامه‌ریزی برای ارتقاء شأن ملی.....	۱۱۸
۲.۵.۴.۲. سیاست‌های زبان و مسأله‌ی هویت.....	۱۲۰
۲.۵.۵. برنامه‌ریزی زبان فارسی با هدف ارتقاء همبستگی ملی.....	۱۲۰
فصل سوم - نگرش‌های زبانی متولیان و مخاطبان برنامه‌ریزی زبان.....	۱۲۷
۳.۱. سیاست پنهان زبان در مقابل سیاست آشکار زبان.....	۱۲۷
۳.۱.۱. نظریه‌ی نگرش زبانی.....	۱۳۶
۳.۱.۲. توسعه‌ی سیاسی و برنامه‌ریزی زبان.....	۱۳۸
۳.۱.۳. سیاست زبانی و فرهنگ زبانی.....	۱۴۱
۳.۱.۴. شرح پژوهش میدانی و تعریف متغیرهای وابسته.....	۱۴۲
۳.۱.۵. نگرش به زبان فارسی، برنامه‌ریزی زبان و هوشیاری زبانی.....	۱۴۶
۳.۱.۶. نگرش به زبان انگلیسی.....	۱۴۶
۳.۱.۷. ارزیابی وضع زبان.....	۱۴۷
۳.۱.۸. نگرش به ورود عناصر زبانی غربی و عربی.....	۱۴۷

- ۳.۱.۹ کهنه‌گرایی ۱۴۸
- ۳.۱.۱۰ آگاهی از برنامه‌ریزی زبان فارسی در حال و گذشته ۱۴۸
- ۳.۱.۱۱ نتایج ۱۵۲
- ۳.۲ نگرش صاحب‌نظران ایرانی به زبان فارسی و برنامه‌ریزی آن ۱۵۳
- ۳.۲.۱ نگرش به برنامه‌ریزی پیکره ۱۵۳
- ۳.۲.۱.۱ مسائل خط و املاء، دستور و دستور نویسی و واژگان و فرهنگ‌نویسی ۱۵۳
- ۳.۲.۲ نگرش به برنامه‌ریزی شأن ۱۵۵
- ۳.۲.۲.۱ شأن داخلی ۱۵۵
- ۳.۲.۲.۲ شأن بین‌المللی ۱۵۵
- ۳.۲.۳ نگرش به برنامه‌ریزی آموزش ۱۵۶
- ۳.۲.۴ نگرش به ایدئولوژی‌ها و اهداف برنامه‌ریزی زبان ۱۵۶
- ۳.۲.۴.۱ زبان و تحول آن ۱۵۶
- ۳.۲.۴.۲ زبان به عنوان میراث فرهنگی و هویت ملی ۱۵۶
- ۳.۲.۵ نگرش به متولیان زبان فارسی ۱۵۸
- ۳.۲.۵.۱ فرهنگستان‌ها ۱۵۹
- ۳.۲.۶ نگرش به مشکلات زبان فارسی ۱۶۰
- ۳.۲.۶.۱ کمبود واژگان ۱۶۱
- ۳.۲.۶.۲ قرض‌گیری ۱۶۱
- ۳.۲.۶.۲.۱ قرض‌گیری واژگانی ۱۶۱
- ۳.۲.۶.۲.۲ قرض‌گیری نحوی ۱۶۲
- ۳.۲.۶.۳ آیا فارسی در خطر است؟ ۱۶۲
- ۳.۳ مطالعه‌ی نگرش‌های زبانی در برنامه‌ریزی زبان ۱۶۴
- ۳.۳.۱ مرور آراء زبان‌شناسان درباره‌ی برنامه‌ریزی زبان و نگرش‌های زبانی افراد جامعه ۱۶۴
- ۳.۳.۲ هوشیاری زبانی دانش‌آموزان شهر تهران ۱۶۷
- ۳.۳.۲.۱ نتایج ارزیابی ایدئولوژی‌های زبانی ۱۷۷

فصل چهارم - معرفی یکی از متداول‌ترین ایدئولوژی‌های برنامه‌ریزی زبان	۱۷۹
۴.۱. نگاهی زبانشناختی به پدیده‌ی سره‌گرایی	۱۷۹
۴.۱.۱. پیشینه‌ی سره‌گرایی	۱۷۹
۴.۱.۲. معرفی سره‌گرایی	۱۸۱
۴.۱.۳. اهداف، انگیزه‌ها و ریشه‌های سره‌گرایی	۱۸۵
۴.۱.۴. سره‌گرایی در برنامه‌ریزی زبان	۱۸۸
۴.۲. برنامه‌ریزی زبان و سره‌گرایی واژگانی: با نگاهی به ایران	۱۹۵
۴.۲.۱. برنامه‌ریزی زبان و سره‌گرایی	۱۹۵
۴.۲.۲. انواع سره‌گرایی	۱۹۸
۴.۲.۲.۱. سره‌گرایی واژگانی	۲۰۱
۴.۲.۳. قرض‌گیری زبانی به‌عنوان یک نظام زبانی	۲۰۲
۴.۲.۳.۱. ترجمه‌ی قرضی	۲۰۵
۴.۲.۳.۲. نو واژه‌ها	۲۰۵
۴.۲.۳.۳. وام واژه‌های گویشی	۲۰۶
۴.۲.۳.۴. مجموعه مؤلفه‌های دخیل در سره‌گرایی واژگانی	۲۰۶
۴.۲.۴. ایدئولوژی سره‌گرایی در ایران: نگرش‌های زبانی گروه‌هایی از ساکنان تهران	۲۰۷
فصل پنجم - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۲۰۹
۵.۱. ماهیت برنامه‌ریزی زبان	۲۰۹
۵.۲. برنامه‌ریزی پیکره زبان فارسی	۲۱۰
۵.۳. برنامه‌ریزی شأن زبان فارسی	۲۱۱
۵.۳.۱. شأن زبان در ارتباط با مسئله هویت ملی	۲۱۲
۵.۳.۲. برنامه‌ریزی زبان با هدف ایجاد همبستگی ملی	۲۱۲
۵.۴. اجرا در برنامه‌ریزی زبان	۲۱۴
۵.۴.۱. مطالعه‌ی فعالیت‌های اجرایی فرهنگستان‌ها	۲۱۵
۵.۵. نگاهی همزمانی به برنامه‌ریزی زبان فارسی	۲۱۷
۵.۶. نگرش‌های زبانی گروه‌هایی از فارسی‌زبانان تهرانی	۲۱۸

۵.۷. ایدئولوژی‌های برنامه‌ریزی زبان ۲۲۰

۲۲۳ ..... واژه‌نامه فارسی-انگلیسی

۲۳۳ ..... فهرست نام افراد

۲۳۵ ..... کتابنامه

۲۴۵ ..... پیوست‌ها

پیشگفتار مولف

برنامه‌ریزی زبان یکی از مهم‌ترین شاخه‌های جامعه‌شناسی زبان است، چه این که شامل سایر زیرحوزه‌های جامعه‌شناسی زبان نیز می‌شود و به تبع این واقعیت حوزه‌ای بسیار میان‌رشته‌ای است. تحت‌تاثیر قرار دادن رفتار زبانی افراد و جوامع عمدتاً با اهداف هویتی و ملی پذیرفته‌ترین تعریف برنامه‌ریزی زبان تلقی می‌شود. نکته بسیار مهم این که این حوزه مطالعاتی با فرهنگ و مؤلفه‌های آن و از جمله نگرش‌ها، به ویژه نگرش‌های زبانی افراد و جوامع مرتبط است. در این کتاب کوشش می‌شود نگرش‌های زبانی به عنوان زیرساخت بنیادین و تاثیرگذار برنامه‌ریزی زبان مورد بررسی قرار گرفته و مؤلفه‌های مختلف نگرش‌های زبانی گروه‌هایی از فارسی‌زبانان توصیف شود. نگرش زبانی در رویکرد جامعه‌شناختی به برنامه‌ریزی زبان آنچنان اهمیتی دارد که در اصطلاح شیفمن سیاست‌پنهان زبان نامیده می‌شود؛ سیاستی که در نهایت تعیین‌کننده آینده زبان‌هاست. از این رو، تدوین کتابی مختص نگرش‌های زبانی به عنوان مؤلفه‌ای از مؤلفه‌های برنامه‌ریزی زبان و جامعه‌شناسی زبان جای اهمیت است.

امروز حوزه مطالعاتی برنامه‌ریزی زبان آنچنان اهمیتی یافته است که چندین مجله معتبر بین‌المللی^۱ و نیز چندین ناشر دانشگاهی، انتشار تولیدات علمی این حوزه را در زمره مهم‌ترین سیاست‌های انتشاراتی خود قرار داده‌اند.

رویکردهای مختلفی نسبت به برنامه‌ریزی زبان وجود دارد. از جمله این رویکردها می‌توان به دو رویکرد جامعه‌شناختی و مدیریتی اشاره کرد. رویکرد جامعه‌شناختی به برنامه‌ریزی زبان چشم‌انتظار شکل‌گیری نظریه تحول اجتماعی است تا شمایی نظریه‌وار بیابد. در رویکرد مدیریتی انگیزه‌های زبان‌شناختی و غیر زبان‌شناختی برنامه‌های زبانی از یکدیگر تفکیک و تحلیل می‌شوند. یکی از جدیدترین رویکردها به برنامه‌ریزی زبان رویکرد تفکر سامانه بنیاد^۲

---

1. Current Issues in Language Planning, Language Policy, Language Problems and Language Planning, Language, Identity and Education

2. Systems Thinking (ST) Approach to Language Planning

است. در این رویکرد تأکید بر ارتباط بین متغیرهای مؤثر بر برنامه‌ریزی زبان است و از جمله متغیرهای مورد توجه در این رویکرد می‌توان به منابع یادگیری زبان، شان سیاسی زبان، نقش‌های اقتصادی زبان و یا نقش‌های فرهنگی آن اشاره کرد. از جمله محاسن این رویکرد یکی عملیاتی بودن آن و دیگر تلفیقی بودن آن است. به علاوه، در این رویکرد با استفاده از ابزارهای گرافیکی، ابزارها و دلایل فعالیت‌های برنامه‌ریزی به تصویر کشیده می‌شود.

تجربه برنامه‌ریزی زبان در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که اهداف برنامه‌ریزی زبان عمدتاً غیرزبانی است و از جمله این اهداف می‌توان به وحدت ملی، آزادی‌طلبی، برابری نژادی، جنسیتی و اقتصادی، حفظ نخبگان و یا جایگزینی نخبگان، نوسازی اقتصادی و ... اشاره کرد. اهمیت موضوع اقتصاد در حوزه مطالعاتی برنامه‌ریزی زبان موجب شکل‌گیری میان‌رشته‌ای بسیار مورد توجهی با نام برنامه‌ریزی زبان و اقتصاد شده است. در این حوزه تأثیر متقابل فرایندهای زیان‌شناسی و اقتصادی مورد مطالعه قرار می‌گیرد و به اهمیت ارزیابی سیاست‌گذاری‌ها توسط متخصصان اقتصاد تأکید می‌نماید.

چنانچه گفته شد این کتاب بر اساس طرح منسجم و سلسله‌مراتبی موضوعات برنامه‌ریزی زبان و با تمرکز ویژه بر مولفه نگرش‌زبانی، از طریق بازآرایی مجموع مقالات نگارنده از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۶ در پنج فصل نگاشته شده است. در فصل اول، پس از معرفی برنامه‌ریزی زبان، اهداف و مراحل و انواع آن به اجمال و صرفاً جهت تمهید مقدمات ورود به سایر مباحث مورد توجه قرار گرفته است. در بخش برنامه‌ریزی پیکره زبان به مصادیقی از آن مانند واژه‌گزینی، فرهنگ‌نویسی و دستورنویسی پرداخته‌ایم. در بخش واژه‌گزینی تلاش شده است که جایگاه واژه‌گزینی در کل ساختار برنامه‌ریزی زبان مشخص شود، چرا که برخی به اشتباه اصطلاح برنامه‌ریزی زبان را معادل واژه‌گزینی می‌دانند. در این فصل همچنین جنبه‌های اجرایی برنامه‌ریزی زبان با توجه به فعالیت‌های فرهنگستان زبان و ادب فارسی از آغاز تا کنون مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان این فصل برخی تجارب برنامه‌ریزی زبان در دو کشور ایران و ژاپن به عنوان دو مورد عملی از برنامه‌ریزی زبان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

هویت به عنوان محصول نگرش‌های انسان و از جمله نگرش‌های زبانی رابطه تنگاتنگی با زبان دارد و دقیقاً به همین دلیل است که می‌تواند یکی از نمادهای هویت ملی به شمار آید. به همین دلیل، فصل دوم کتاب به این مهم اختصاص داده شده است و نمادهای هویت ایرانی و نیز رابطه زبان و همبستگی ملی بررسی شده است.

فصل سوم کتاب به دو عامل بسیار مؤثر و در نتیجه قابل بررسی در برنامه‌ریزی زبان، یعنی

مخاطبان و متولیان برنامه‌ریزی‌زبان و نگرش‌های زبانی آنان اختصاص یافته است. در میان متولیان برنامه‌ریزی زبان، توجه ویژه به جایگاه رسانه ملی و آراء صاحب‌نظران ایرانی مبذول شده است و از میان گروه‌های مختلف مخاطبان، نگرش زبانی دانش‌آموزان سنجیده شده است. با توجه به اینکه برنامه‌ریزی‌زبان ماهیتی ایدئولوژیک دارد، در فصل چهارم به معرفی زبان‌شناختی یکی از ایدئولوژی‌های غالب بر آن، یعنی سره‌گرایی پرداخته‌ایم. فصل آخر به جمع‌بندی مطالب فصل‌های پیشین اختصاص یافته است.

لازم است فرایندهای برنامه‌ریزی زبان (یعنی معیارسازی، بومی‌سازی، گسترش، نوسازی، زبان‌آموزی و ...) با توجه به رویکردهای اخیر در مجلد دیگری به تفصیل شرح داده شود؛ حوزه مطالعاتی برنامه‌ریزی زبان آنچنان گسترده است که تألیف و تدوین کتب بسیاری را طلب می‌کند. امید است اثر حاضر گامی مؤثر در راه شناساندن بخشی از حوزه مطالعاتی برنامه‌ریزی زبان بوده و راهگشا و مشوق پژوهشگرانی باشد که مایلند در این حوزه مطالعاتی به پژوهش بپردازند.

در تدوین و تنظیم این اثر و امداد راهنمایی‌های عالمانه دکتر یحیی مدرسی هستم که با فروتنی عالمانه متن را به دقت مطالعه نمودند و راهنمایی‌های سودمندی ارائه فرمودند. در اجرای راهنمایی‌های استاد دکتر مدرسی، همکار جوانم خانم آذر دخت جلیلیان به اصلاح متن همت گماردند که از ایشان سپاسگزاری می‌نمایم. از دوست و همکار گرامی خانم دکتر احمدی‌پور که در تدوین بخش مربوط به «جنبه‌های اجرایی برنامه‌ریزی‌زبان در ایران» مرا یاری کردند، سپاسگزارم. در پایان، مراتب سپاس خود را از انتشارات جامعه‌شناسان که به چاپ این اثر همت گماردند اعلام می‌دارم. به هر روی، آنچه حسن در این اثر است مرهون مشاورت این بزرگواران است و عیوب کار از اینجانب است که بی‌تردید با پیشنهادات و انتقادات سازنده خوانندگان گرامی در اصلاح چاپ‌های بعدی اثر سودمند و سازنده خواهد بود. از همین روست که بی‌صبرانه چشم انتظار نقدهای سازنده شما هستم.

نگار داوری اردکانی

دانشیار گروه زبان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی

پاییز ۱۳۹۱